

Список використаних джерел

1. Закон України «Про вищу освіту». *Відомості Верховної ради України*. 2019. №243-VIII. 2300 – VIII.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-19> .

2. Закон України «Про освіту». *Відомості Верховної ради України*. 2019. №2657-VIII. 2661 – VIII.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> .

3. Трубочова С. Е. Умови реалізації компетентнісного підходу в навчальному процесі. *Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи*. Київ : «К.І.С.», 2004. С. 53-56.

ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЦЬОЇ ОСВІТИ

НАРАНОВИЧ В., директор

ВСП «Оріхівський коледж Таврійського ДАТУ»

Сучасний етап розвитку інформаційного глобалізованого суспільства зумовлює зміни підходів до професійного розвитку особистості. Це викликано тим, що нині «в технічно розвиненому та економічно нестабільному світі», в умовах потреби поліфункціональної діяльності кожна людина має самореалізуватися, насамперед професійно, якісно та ефективно діяти, щоб бути конкурентоздатною та успішною. Тому в сучасності активно розробляють нові підходи і, відповідно, стратегії (способи і форми організації, зміст того, що потрібно засвоїти) професійного становлення й розвитку особистості педагога. У житті кожної професійної спільноти є хвилюючі події, коли її представники збагачують науково-педагогічний досвід через пізнання системи професійно-педагогічної діяльності нового рівня якості, публічно демонструють свої здобутки й наукові досягнення, розмірковують про їх актуальність і суспільну значущість, обґрунтовують перспективні моделі, форми, технології професійного розвитку фахівців інформаційного суспільства, які здатні забезпечувати випереджувальність розвитку країни, виконують роль консолідаторів нації, витримують конкуренцію на європейському і світовому ринку освітніх послуг.

Актуальність проблеми професійного розвитку педагогічних працівників зумовила значну кількість розроблень теоретичних засад цього процесу з метою досягнення відповідності становлення й рівня професійного та особистісного розвитку педагога сучасним потребам і запитам суспільства. Аналіз наукових розроблень показав, що натепер є кілька бачень оптимального та ефективного розвитку педагога-фахівця. Як

визначальні розглядають: особистісно орієнтований підхід, андрагогічний, акмеологічний та компетентнісний.

Так, Л. Ніколенко як важливу умову модернізації післядипломної педагогічної освіти та забезпечення ефективності професійного розвитку педагогічних працівників розглядає особистісно орієнтований підхід до їх навчання, характеристиками якого є особистісна орієнтованість, самостійність, умотивованість навчання дорослих, спираючись на їхній життєвий і практичний досвід, спрямованість на вирішення проблем професійного розвитку педагогів, що, на думку вченої, має на меті виявлення індивідуальних пізнавальних здібностей викладачів; максимальне вивчення й використання їхнього індивідуального досвіду; допомогу кожному пізнати себе, самовизначитись і самореалізуватися. Це забезпечить формування в педагога культури життєдіяльності, розвиток здатностей продуктивно будувати своє повсякденне життя і правильно визначати його цілі, тобто становлення суб'єктності особистості, її культурної ідентифікації та формування механізмів самореалізації, саморозвитку, самовиховання.

Протасова Н., Набока Л., Пуцов В. та інші вчені як найбільш оптимальну й перспективну основу навчання й розвитку дорослої людини, зокрема й педагога, розглядають **андрагогічний підхід** (за теорією андрагогічної організації процесу навчання (Дж. Д'юї, Е. Ліндемман, М. Ноулз, П. Джарвіс) про необхідність навчання дорослих з урахуванням їхнього досвіду і спрямованості на досягнення практичних цілей). Основними характерними рисами андрагогічного навчання дорослих дослідники визначили такі:

- самостійне здійснення організації процесу свого навчання (індивідуалізація), оскільки дорослій людині важливе відчуття власної участі в будь-якому рішенні стосовно неї, а не пасивне сприйняття рішення інших: умотивованість, глибока потреба дорослого в самостійності, у самокеруванні; провідна роль того, хто навчається, у процесі навчання; самостійне визначення тим, хто навчається, особливостей навчання (залежно від досвіду, рівня підготовки, психофізіологічних, когнітивних особливостей тощо);

- використання у процесі навчання досвіду того, хто навчається (цей досвід використовують як одне із джерел їх навчання), та інших людей;

- ситуативність змісту навчання і форм його організації, що означає його конкретність, прив'язаність до професійної діяльності. Як адекватні такому навчанню дослідники розглядають проблемне навчання, дискусії, імітаційні, рольові і ділові ігри, проектні завдання тощо;

- висока ефективність навчання.

Актуальність акмеологічного підходу в освіті дорослих (акме (від грец. – вершина, квітуча пора) – вища точка, період розквіту особистості, найвищих її досягнень, коли людина проявляє свою зрілість у всіх сферах життєдіяльності та, передусім, у професійній діяльності) визначають тим, що

педагогічна акмеологія (Б. Ананьєв) є наукою про закономірності вищих досягнень у цілісному розвитку людини на кожному її віковому етапі у процесі неперервної освіти.

Грунтуючись на аналізі наукової літератури, дослідники розглядають **акмеологічний підхід** як базисне узагальнювальне поняття акмеології, що акумулює сукупність принципів, методів, прийомів, засобів організації та побудови теоретичної і практичної діяльності, орієнтованих на якісний результат в освіті дорослих, високий рівень продуктивності та професійної зрілості. Водночас акмеологічний підхід дає змогу з'ясувати суб'єктивні та об'єктивні чинники, які сприяють досягненню вершин професіоналізму; перші з названих – це рівень та якість освіти, здобутої дорослою людиною, а другі – її задатки, здібності, компетентність тощо.

Отже, акмеологічний підхід трактують як особливий методологічний напрям, якому властива низка переваг перед іншими, особливо в оцінюванні й проектуванні перспектив людини. Пріоритетними ознаками цього підходу є такі:

- орієнтація на професійну зрілість і майстерність як удосконалення на всіх етапах життя й діяльності людини;
- усебічний розвиток свідомості й діяльності груп (товариств), переконаність у можливості масового вдосконалення;
- оптимістичне бачення людини, її можливостей, майбутнього; проектування вищих досягнень як окремими особами, так і групами й товариствами.

Компетентнісний підхід кардинально відрізняється від традиційного – «знанневого» – за функціями того, хто навчає, і того, хто навчається, у цьому процесі, за метою навчальної діяльності та результатами навчання; водночас він має багато спільних рис із особистісно орієнтованим та діяльнісним підходами. Компетентнісний підхід акцентує увагу на результатах освіти; при цьому як результат освіти розглядають не суму засвоєної інформації, а здатність людини діяти в різних життєвих і професійних ситуаціях.

Загалом поняття «компетентність» (Дж. Равен та ін.) трактують як специфічну здатність людини, необхідну для ефективного виконання конкретної діяльності в певній предметній галузі. Це передбачає наявність у людини загальних і вузькоспеціальних знань, певних навичок, способів мислення, розуміння відповідальності за свої дії тощо.

Сутнісною особливістю компетентнісного підходу є визначення результативно-цільової спрямованості освіти, що, на думку О. Гулай, є його безперечною перевагою порівняно з іншими традиційними та інноваційними підходами. Компетенція – це ціль освітньої діяльності, а компетентність – міра, ступінь, повнота її досягнення конкретним суб'єктом освітньої діяльності. Кінцевим результатом навчання є сформованість компетентностей людини, перенесення акцентів з рівня знань суб'єктів

навчання на їх уміння використовувати інформацію для вирішення практичних проблем. Тому вдосконалення професійної компетентності педагога на основі компетентнісного підходу, окремі аспекти якого досліджували В. Адольф, І. Зимня, І. Єрмаков, В. Мельник, О. Огієнко, І. Підласий, О. Савченко та ін., передбачає оцінювання готовності фахівців до професійної діяльності на основі наявності в них визначених стандартами компетентностей. Це означає, що в організації навчання та розвитку педагогічних працівників із наявних технологій, форм і методів навчання, які впроваджують у системі освіти, потрібно обирати ті, що найбільше сприяють формуванню у фахівців професійної компетентності – налаштувань, цінностей, знань, умінь і навичок, якостей, – необхідних для якісного здійснення професійної діяльності.

До професійної педагогічної компетентності відносять такі її складові: методологічна, предметна, психолого-педагогічна й методична. Тому про педагога як фахівця судять за рівнем сформованості у нього професійної компетентності – інтегральної якості особистості, що має зазначені складові й дозволяє фахівцеві найбільш ефективно та якісно здійснювати професійну діяльність, а також сприяє його саморозвитку і самовдосконаленню.

Розглянуті концептуальні підходи є провідними в організації професійного розвитку педагогічних працівників у сучасності. Однак зазначаємо, що існують й інші бачення ефективного професійного розвитку педагогів. Для прикладу, у контексті дослідження важливим вважаємо таке положення сучасної теорії професійного розвитку фахівців: натеper як важливий показник професійної культури та компетентності педагога розглядають не стільки його професіоналізм, скільки формування його «професійної ментальності в широкому життєдіяльному контексті», тобто трансфесіоналізм як «здатності реалізації ідей і способів професійного вдосконалення, професійного розвитку в процесі переходу через межі різних галузей знань і видів педагогічної діяльності, інтеграції функцій цієї діяльності».

Вознюк О., Дубасенюк О. як актуальну проблему розглядають потребу розроблення інтегративного підходу до професійного розвитку особистості педагога в умовах цивілізаційних змін, що передбачає комплексне врахування закономірностей і механізмів цілісного розвитку людини як фахівця, особистості і громадянина, тобто йдеться про громадянський розвиток особистості професіонала.

Проблема неперервної професійної освіти загалом та професійного розвитку педагогічного персоналу досліджують також і зарубіжні науковці: політичний, соціальний, культурний та економічний аспекти неперервного професійного розвитку (Л. Дерлінг-Хаммонд, М. Тайт); розвиток навчальних програм професійного розвитку (К. Претт); зміст професійного розвитку педагога (Н. Дене Фічтмен, С. Зепеде, М. Піс, А. Росс); моделі, методи і

форми професійного розвитку (П. Гріммет, К. Дуінлен, Дж. Троя, П. Уонг); впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у неперервний професійний розвиток (М. Месер, Дж. Фальк).

Українські науковці вивчають особливості професійної підготовки педагогів: неперервна професійна освіта (Я. Бельмаз, Т. Десятов, О. Кузнєцова), післядипломна освіта (І. Губенко, А. Кузьмінський, В. Руссол), професійно-педагогічна підготовка викладача (О. Гаврилюк, М. Євтух, Т. Кошманова), технології підготовки викладача (С. Клепко, В. Крижко, О. Пехота), стратегії формування професіоналізму педагога (О. Отич, С. Сисоєва, Л. Хомич), педагогіка вищої школи (О. Дубасенюк, С. Нікітчина), професійне становлення молодого педагога (Н. Лісова, В. Орлов) тощо.

Необхідними умовами для реалізації професійного розвитку педагогів є внутрішня мотивація; критичний аналіз знань, умінь, цінностей, ставлення; конструювання нових знань, умінь, навичок, цінностей, ставлення; когнітивна реструктуризація знань; створення сприятливого для професійного розвитку клімату.

Сьогодні особливо актуальними є завдання розвитку професійного, інтелектуального, духовно-морального потенціалу особистості викладача, його здібності не тільки вирішувати педагогічні завдання, але й впроваджувати інноваційні методи в освітній процес: педагогічні технології та методики, принципи індивідуалізації, впровадження інтерактивних форм і методів, електронних засобів навчання; тобто таких професійних умінь і навичок, що ґрунтуються на сучасних спеціальних знаннях, критичному мисленні, здатності застосовувати наукові надбання на практиці. Ці завдання можливо виконати тільки тоді, коли в освітніх установах буде створене середовище професійного розвитку викладачів, яке стимулюватиме педагогів до інноваційної діяльності. Це особливий вид професійно-педагогічного середовища – інноваційне. Створення інноваційного середовища у педагогічній установі можливе за умови розуміння кожним педагогічним працівником потреби введення інновацій у діяльність установи. Це вимагає розробки інноваційних проєктів, спрямованих на вдосконалення кожного учасника освітнього процесу; зміни ставлення до своєї діяльності; створення відповідної атмосфери в установі, яка сприяє розробці та впровадженню інновацій. Педагоги мають бути впевненими, що проведені зміни є цінністю для колективу, керівники підтримують їх внутрішню мотивацію (задоволення від виконаної справи) та зовнішню мотивацію (визнання колег, підвищення заробітної платні). Однією зі складових щастя людини є задоволення власною діяльністю, успіхами та досягненнями. Отже, інноваційне середовище ми розглядаємо як засіб для самовдосконалення, самореалізації, розвитку професійної компетентності педагогів, у якому кожен викладач розвивається за особистою траєкторією, у зручному темпі,

вчасно та систематично отримує консультації, реалізує особистісно орієнтований підхід.

У США професійний розвиток викладачів закладів освіти спрямовують на фундаментальну, методичну, психолого-педагогічну, соціально-гуманітарну, інформаційно-технологічну, практичну підготовку.

«Психолого-педагогічна компетентність – це сукупність теоретичних психолого-педагогічних знань, практичних умінь і навичок, здатностей до психолого-педагогічного спілкування і розвитку».

Професійний розвиток науково-педагогічного персоналу університетів та педагогічних колективів коледжів і технікумів спрямовано на оволодіння знаннями, вміннями і навичками, необхідними для забезпечення підтримки навчання й науково-дослідної роботи студентів: наукова діяльність – розвиток глибокого розуміння навчальної дисципліни, професії, усвідомлення особливостей навчального досвіду студентів, необхідності рефлексії задля розвитку та удосконалення індивідуальної роботи педагога; педагогічна діяльність, сконцентрована навколо студента, – спрямування педагогічної діяльності та навчання на потреби, сприйняття й досвід студентів, використання рефлексивної практики з метою заохочення навчання; лідерство та заохочення навчання і педагогічної діяльності – використання знань, досвіду та усвідомлення задля здійснення лідерської практики, менторства щодо осіб, груп студентів, кафедри у сфері створення, управління та розвитку методики викладання та навчальної діяльності студентів. Для оцінювання кращої практики професійного розвитку педагогів застосовують такі критерії, як форма діяльності (традиційні і новітні), тривалість, організація, можливість активного навчання, неперервність обміну досвідом та професійними здобутками.

Висновки

Проаналізовані підходи та, відповідно, концепції організації професійного розвитку педагогів є спробою відповісти на виклики сучасності в потребі педагога-професіонала як головної рушійної сили освіти в суспільстві. Розглянуті засади навчання й розвитку дорослих не заперечують традиційних дидактичних принципів педагогіки: частково вони їх розвивають, частково корелюють. Також є позитив в оптимальному поєднанні всіх зазначених підходів, які значною мірою доповнюють один одного та яким притаманні спільні ознаки: за реалізації всіх розглянутих концептуальних засад організації професійного розвитку педагога залучають (враховують й використовують) його досвід; особистість є суб'єктом навчання й розвитку; цей процес має професійний контекст. Отже, це уможливує урахування закономірностей розвитку й саморозвитку фахівця та певних умов, у яких він професійно розвивається; забезпечує самореалізацію його творчого потенціалу, набуття конкурентоздатності та мобільності в

соціумі як намагання забезпечити високу якість та ефективність діяльності, здатність ставити цілі й вирішувати завдання в певних умовах.

Список використаних джерел

1. Особливості розвитку сучасного педагога в післядипломній освіті / Г. І. Харченко ; редкол.: В. В. Сидоренко, М. І. Скрипник, Я. Л. Швень. *Збірник матеріалів II-ої Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції, 28 квітня 2017 року, м. Київ.* Київ : ЦПППО, 2017. 424 с.
2. Білошицький С. В. Формування прогностичної компетенції педагога засобами післядипломної педагогічної. *Збірник матеріалів II-ої Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції, 28 квітня 2017 року м. Київ / редкол.: В. В. Сидоренко, М. І. Скрипник, Я. Л. Швень.* Київ : ЦПППО, 2017. 424 с.
3. Жуковська С. А. Інноваційне освітнє середовище як інтегральний засіб професійного розвитку викладачів. *Зб. матеріалів II-ої Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції, 28 квітня 2017 року м. Київ / редкол.: В. В. Сидоренко, М. І. Скрипник, Я. Л. Швень.* Київ : ЦПППО, 2017. 424 с.
4. Вознюк О. В. Інтегративний підхід до професійного розвитку особистості педагога в умовах цивілізаційних змін / О. В. Вознюк, О. А. Дубасенюк. *Науковий часопис НПУ імені М.М. Драгоманова.* Київ, 2010. Вип. 12 (22). С. 17–20. (Серія 16 «Творча особистість»). URL: <http://eprints.zu.edu.ua/8418/1/>.
5. Гулай О. І. Компетентнісний підхід як основа нової парадигми освіти. *Вісник Нац. академії Державної прикордонної служби України.* – 2009. № 2. (Серія «Педагогічні науки»). URL: http://www.nbu.gov.ua/old_jrn/e-journals/Vnadps/2009_2/09goipno.pdf.
6. Данилова Г. С. Педагогічний професіоналізм у контексті акмеології. *Педагогічна освіта : теорія і практика. Психологія і практика : зб. наук. пр.* Київ : КМПУ ім. Б.Д. Грінченка, 2006. №5. С. 74-80.
7. Лабудько С. П. Компетентнісний підхід до вибору педагогічних технологій у системі професійної освіти. *Професійна освіта : методологія, практика, інновації* : матеріали регіон. наук.-практ. конф. Суми : РВВ СОППО, 2007. С. 90-94.
8. Огієнко О. І. Акмеологічний підхід у контексті освіти дорослих. *Філософські, психологічні, аксіологічні контексти педагогічної майстерності.* URL: <http://lib.iitta.gov.ua/6043/1.pdf>.
9. Пуцов В. І., Набока Л. Я. Особливості навчання дорослої людини : навч. посіб. Київ : ЦПППО АПН України, 2004. 56 с.